

Přehled rétorických figur

- ~ **Aliterace:** Dvě slova (nebo více slov) se stejným začátkem nebo stejným počátečním písmenem. *Pýcha a předsudek, Červený a černý, Masa a moc, Pán a pes.* Podtrhuje sounáležitost takto spojených pojmů.
- ~ **Anakolut:** Úmyslné porušení běžné stavby věry. *Když se tím ted' znovu musíme zabývat, mně se to nelíbí.* Vyzdvihuje slovo "nelíbí".
- ~ **Anafora:** Opakování začátku věry. *Proto říkám ne. Proto žádám změnu stanov. Proto trvám na hlasování.* Jinak spojeno: "Proto říkám ne, žádám změnu stanov a trvám na hlasování." - Přeformulováním toho, co je běžně zkrácené a spojené, vzniká rétorický důraz. "
- ~ **Antiklimax:** Významné je spojeno s banálním. *Prvního září začala škola a válka.* Nedůležité může významné zvýraznit, avšak také relativizovat. Souvislosti jsou charakterizovány jako dvojnásobné.
- ~ **Antiquitas:** Zastaralý výraz. *Onehdá. Rukulíbám, milostpaní. Ráčeji pozdravovat. Nežinýrujou se, vzácnej pane.* Odcizením na sebe přitahuje pozornost.
- ~ **Antiteze:** Proti pojmu je postaveno opačné tvrzení, proti obrazu protikladný obraz. *Hodil se do této společnosti jako šorpion na dort.* Takto popsaný obsah vystoupí z kontextu.
- ~ **Anticitát:** Nahrazení, resp. přeformulování všeobecně známého citátu. *Myslím, tedy jsem zde špatně.* Překvapí a vystihuje paradoxy.
- ~ **Antonomasie:** Nahrazuje jméno typickými přívlastky. *Starý místo "vedoucí", kulaté musí do hranatého místo "míč musí do brány", Železná lady místo "Margaret Thatcherová".* Charakterizuje osobu nebo předmět, ale může je i zesměšňovat.

- ~ **Brevitas:** Slib stručnosti. *Krátce vám ještě. .. nebo ještě vám chci rychle...* nebo *Blížíme se k závěru.* Brevitas má obecnost udržet v náladě nebo získat zpět jeho pozornost.
- ~ **Cizí slova:** Použití slova převzatého z jiného jazyka, ačkoli pro ně existuje odpovídající české slovo. Například *transpirace* pro "pocení". Cizí slova text zvýrazňují.
- ~ **Correctio:** Záměrná oprava slabého výrazu. *Musíme rychle, bezodkladně zajistit úlevu.* Apelatивní účinek. Předvedené zesílení zavede posluchače zamýšleným směrem.
- ~ **Elipsa:** Vynechání jednotlivých slov nebo větných členů, které jsou po významové stránce postradatelné nebo jejichž význam může posluchač odhadnout z kontextu. *Zde v baru obsluhují dívky nahore bez.* Také věty zkrácené vynecháním slov. *Co teď?* místo "Co teď uděláme?" Jazykově ekonomické vyostření výroků a otázek. Vypětí kontextu a zhuštění řeči.
- ~ **Eufemismus:** Zkrášlený opis. *Odejít na věčnost* místo "zemřít", *uvolnění* nebo *sociálně snesitelné zrušení pracovních míst* místo "propuštění". Záporně zabarvené nebo sporně hodnocené obsahy jsou rétoricky oslabeny.
- ~ **Exkurz:** Vložená část textu, odbočka, která dočasně přerušuje tematickou souvislost řeči. Slouží k pobavení, uvolnění nebo argumentaci, například je-li nutno probrat podrobněji složité téma.
- ~ **Hyperbola:** Vědomé přehánění, například *Nejsladší pokušení od té doby, co existuje čokoláda.* Přehnaný obsah se liší od normy.
- ~ **Idiom:** Řečnický obrat, který má díky tradici a krajovým zvláštnostem zvláštní význam. *To je kravina* nebo *Třetí se směje* nebo *Riskovat krk.* Vnáší do řeči obrazné, názorné prvky, uvolňuje přílišnou věcnost pojmů.
- ~ **Chiasmus:** Překřížení větných členů, obsahově se k sobě vztahujících, postavených proti sobě. *Nahore jsou pojmy, definice jsou dole.* Symetrií je označen obzvláště úzký vztah mezi dvěma obsahy.
- ~ **Inverze:** Změna obvyklého postavení slov ve větě. *Těžká ta úloha nebyla.*

- ~ **Klimax:** Uspořádání slov nebo vět za účelem postupného stupňování nebo zesílení. *Kvadraticky, prakticky, dobře* nebo *Přišel, viděl, zvítězil.* (viz Triáda) Tvoří stylistické vykřičníky. Hlas není nutno zvyšovat.

- ~ **Litotes:** Zvýraznění pojmů použitím záporného opaku. *Není od věci pozdravit, když vstoupíte do místnosti. Nebyl právě typ vítěze.* Úmysl kladného výkladu je zvláště příznačný – podle konkrétního zesílení nebo zeslabení.

- ~ **Metafora:** Názorný výraz, přenesení významu mezi podobnými předměty nebo jevy. *Použijte své rétorické nástroje* je metaforická jazyková zvyklost. Abstraktní děje nabývají díky obrazným srovnáním smyslu.

- ~ **Metonymie:** Přenesení smyslu mezi příbuznými pojmy. *jazyk mísro "řeč". Čepel mísro "meč".* Názorné zhuštění řeči.

- ~ **Neologismus:** Nové nebo nově vytvořené slovo: *mobil, esemeska, surfování na webu.* Jazykově ekonomická a živá komunikace, pokud jsou neologismy významově pochopitelné a všeobecně se vžily.

- ~ **Opakování:** Opakování určitých částí věty. *Naše oslavenkyně, dámy a pánové, naše oslavenkyně v minulých desetiletích...* Působí ve větě jako zdůraznění.

- ~ **Oslovení:** Přímé oslovení obecně, vložené do věty. *A to je, dámy a pánové, přece rozhodující otázka!* Působí v textu jako zvýraznění a zvyšuje pozornost.

- ~ **Oxymoron:** Spojení dvou obrazných nebo pojmových představ, které se vzájemně vylučují. *Výmluvné ticho.* Vyvolává nesouhlas posluchačů a přitahuje pozornost.

- ~ **Paradox:** Spojení dvou rozporuplných pojmů. *Módní hadry. Softwarová dílna.* Zvýraznění pojmu nápadným protikladem.

- ~ **Pars pro toto:** (Jmenovaná) část zastupuje (nejmenovaný) celek. *Sřecha nad hlavou* místo "dům". *Přijala svěcení* místo "vsroupila do kláštera". Metaforické oživení obvyklých nebo nesmyslných pojmů.

- ~ **Personifikace:** Zosobnění předmětů, událostí nebo abstraktních pojmů. *Léto přišlo. Konkurs stojí přede dveřmi. Moje auto nechce dál.* Metaforické oživení a aktivování pojmů a abstrakt.

- ~ **Překvapení:** Zdánlivá chyba. *V tomto případě lze říci, že protiklady se odpuzují, protože lidové rčení, které tvrdí opak, zde nefunguje.*
"Vysvětlení chyby" vede k poznání.

- ~ **Příklad:** Zmínka určité skutečnosti, která platí jako důkaz (nebo ilustrace) všeobecného zjištění. Slouží názornosti, například jedná-li se o demonstraci uplatnění teorie v praxi.

- ~ **Refrén:** Opakování výrazu, části věty nebo věty v určitých odstupech. ...
měli byste přijet do Berlína. (Kennedy před schoneberskou radnicí - viz Příloha č. 9.) Zdůrazňuje a může určovat "architekturu" řeči.
Posлуhač očekává, jakmile schéma pochopí, nové užití refrénu.

- ~ **Shlédnutí:** Argumentační figura, předvedení různých předmětů nebo představení osob za účelem názorného ukázání nebo důkazu. Přerušení běžného toku řeči, zdůraznění.

- ~ **Směsice stylů:** Směs výrazových prostředků, například spisovné řeči a slangu nebo hovorové řeči a odborného jazyka. *Když již nemáš ani šajn, posluž si alespoň svou kompetenci kompenzovat inkompetenci.* Přerušuje rovnoměrný tok řeči a myšlenek. Může mít šokující efekt.

- ~ **Srovnání:** Vytvoření spojitosti mezi odlišnými předměty a obsahy. *Listopadový déšť vypadá jako olověná vlákna.* Na rozdíl od metafory (viz Metafora) nenahrazuje obraz pojem, který má oživit, nýbrž vystupuje vedle něj (*tak... jako*), srovnává se s ním. Znázornění obecných a abstraktních pojmů a postupů. Všeobecné je oživeno zvláštním, abstraktní konkrétním, cizí důvěrně známým.

- ~ **Triáda:** Sled tří pojmů, který počítá se zvláštním účinkem čísla tři. *Sociální, ekologický a orientovaný na budoucnost* (srov. Klimax). Někdy bývá kvůli zvláštnímu zesílení spojena s aliterací. *Veni, vidi, vici.* Zesílení smyslu, zdůraznění pojmů.

- ~ **Vsuvka:** Vsuvka slovního spojení do věty. Přerušení běžného toku řeči za účelem získání pozornosti.

- ~ **Zeugma:** Neobvyklé přiřazení větného členu (většinou přísudku) k různým předmětům. *Šel na burzu a pak do háje.* Zdánlivě paradoxní přiřazení bere větě samozřejmost.